

Ο αργός θάνατος ενός νησιού με 22 κατοίκους

10.07.2016

[antikythira.jpg](#)

Από 600 κάτοικοι τον 19ο αιώνα, σήμερα ζουν στα Αντικύθηρα μόλις 22. Ξεχασμένοι από το κράτος, απέκτησαν τηλέφωνο το 1999, ενώ για να εκδοθεί μια οικοδομική άδεια μπορεί να περάσουν χρόνια

Συντάκτης:

Νίκος Πηγαδάς

Αντικύθηρα. Μικρό νησί, αγκυροβολημένο... μεσοπέλαγα, ανάμεσα Κύθηρα και Κρήτη. Γνωστό στην αρχαιότητα ως «Αίγιλα» και «Αιγιλία».

Αργότερα, ονομαζόταν «Λιοί» και «Σιγκιλιό». Η ονομασία «Αντικύθηρα» καθιερώθηκε στα μέσα του 19ου αιώνα, όταν η Ιόνιος Πολιτεία τελούσε υπό βρετανική κατοχή.

Σήμερα το νησί αργοπεθαίνει, αφού τού έχουν απομείνει μόλις 22 κάτοικοι!

Ο ορισμός της εξορίας... Συνεπώς κινδυνεύει άμεσα να γίνει βραχονησίδα, αν δεν ταραξει κάποιος τα νερά.

Κι αυτό κάνουν σήμερα ο δήμαρχος Κυθήρων-Αντικυθήρων, Στράτος Χαρχαλάκης, ο αρχαιολόγος Αρης Τσαραβόπουλος και άλλοι συνομιλητές μας.

Ο δήμαρχος Κυθήρων-Αντικυθήρων, Στράτος Χαρχαλάκης |

Πόσα τ.χλμ. είναι η έκταση του νησιού; ρωτήσαμε τον δήμαρχο.

Το νησί έχει έκταση περίπου 21 τετραγωνικά χιλιόμετρα και είναι κυρίως ορεινό. Διαθέτει όμως και αρκετά εύφορες πεδιάδες, με πηγές και νερά.

Στην Κατοχή το νησί είχε 320 κατοίκους, 74 το 1991 και σήμερα μόλις 22, χωρίς ούτε ένα παιδί. Γιατί;

Ο πληθυσμός των Αντικυθήρων μειώθηκε λόγω της έλλειψης βιώσιμων θέσεων εργασίας και της μεγάλης αναπτυξιακής υστέρησης, όπως εξάλλου και σε όλα τα μικρά νησιά της Ελλάδας.

Το νησί είχε περισσότερους από 600 κατοίκους όταν ενώθηκε με την Ελλάδα (1864). Εκτοτε ο πληθυσμός έβαινε διαρκώς μειούμενος.

Οι κάτοικοι ασχολούνταν μόνο με τον πρωτογενή τομέα και όταν η μόρφωση απέκτησε μεγάλη σημασία, τα παιδιά έφευγαν προς την Αθήνα ή τα Κύθηρα για να φοιτήσουν στο Γυμνάσιο ή το Λύκειο. Η έλλειψη υποδομών στο νησί ήταν τεράστια.

Το λιμάνι και η ΔΕΗ κατασκευάστηκαν το 1986! Οι κάτοικοι απέκτησαν τηλέφωνο στα σπίτια τους το 1999! Με τέτοιες συνθήκες η ζωή στο νησί έγινε αφόρητη.

Το κράτος όφειλε να λάβει μέτρα κατά τις κρίσιμες δεκαετίες του '60 και του '70, όπου η πληθυσμιακή συρρίκνωση ήταν εμφανής.

Δυστυχώς δεν έγινε τίποτε. Καμία ενίσχυση στην πρωτογενή παραγωγή, καμία νέα θέση εργασίας, καμία φορολογική απαλλαγή. Νομίζω ότι είναι ήδη πολύ αργά.

Για να ξαναζωντανέψει το νησί, χρειάζονται κεντρικός εθνικός σχεδιασμός και γενναίες πολιτικές αποφάσεις. Δεν αρκούν ημίμετρα ή πρόσκαιρες παρεμβάσεις.

Πρέπει το ίδιο το κράτος να κατευθύνει νέες παραγωγικές δυνάμεις στα μικρά νησιά, να τους δώσει φορολογικά κίνητρα, να τους διαθέτει μόνιμο γιατρό και επαρκή συγκοινωνία και να σχεδιάσει ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο για την αποτροπή της ερήμωσής τους.

Όλα τα υπόλοιπα είναι πάρεργο και δεν θα αποδώσουν.

Οι μόνιμοι κάτοικοι του νησιού, 22 τον αριθμό, είναι κυρίως συνταξιούχοι.

Οι ελάχιστοι κάτω των 50 είναι είτε δημόσιοι υπάλληλοι (ΔΕΗ, Αστυνομία) είτε ασχολούνται με τον προβληματικό πρωτογενή τομέα.

Δυστυχώς, η κοινωνική ζωή στο νησί είναι προβληματική και αυτό επηρεάζει και την ψυχοσύνθεση των μόνιμων κατοίκων, που συχνά νιώθουν εγκαταλειμμένοι από το κράτος.

Χωρίς γιατρό

«Μέχρι το 1985 -συνεχίζει ο δήμαρχος- καλυπτόταν ιατρικά με την παροχή στρατεύσιμου γιατρού. Μετά τη δημιουργία του ΕΣΥ, το Περιφερειακό Ιατρείο Αντικυθήρων ήταν πάντα καλυμμένο με μόνιμο αγροτικό γιατρό.

»Δυστυχώς, από το 2013 η κατάσταση άρχισε να γίνεται δύσκολη. Η μείωση των μισθών των αγροτικών γιατρών οδήγησε σε απαξίωση τα περιφερειακά ιατρεία των νησιών. Έτσι, για σχεδόν 2 χρόνια τώρα το νησί δεν καλύπτεται ιατρικά παρά μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις.

»Είναι περίεργο ότι ακόμα και στην τελευταία προκήρυξη θέσεων αγροτικών γιατρών, κανένας δεν υπέβαλε αίτηση για τα Αντικύθηρα, παρά το γεγονός ότι ο δήμος παρέχει δωρεάν διαμονή σε σύγχρονο κατάλυμα, δωρεάν μετακίνηση και επίδομα 500 ευρώ τον μήνα, πέραν του μισθού από το ΕΣΥ!

»Το μόνο θετικό είναι ότι μετά από μεγάλη πίεση που ασκήσαμε προς την κυβέρνηση, επανήλθε τον περασμένο Ιανουάριο ο θεσμός των στρατεύσιμων γιατρών και αναμένουμε τη μόνιμη ενεργοποίησή του από το υπουργείο Αμυνας.

»Πρέπει επίσης να σημειώσω ότι υπάρχουν εθελοντικά ιατρικά κλιμάκια, που όποτε το ζητήσουμε επισκέπτονται το νησί, καλύπτοντας έτσι την τραγική απουσία του κράτους (Σύμπλευση, Ομάδα Αιγαίου, Ομάδα ΠΑΓΝΗ κ.λπ.)».

«Το κράτος είναι αθηνοκεντρικό», προσθέτει ο δήμαρχος, «και αυτό δεν μπορεί να το αρνηθεί κανείς.

Πάντα ήταν έτσι, τουλάχιστον μετά το 1950, όταν δόθηκε προτεραιότητα στην αστική (υπ)ανάπτυξη και εγκαταλείφθηκε εντελώς η ύπαιθρος.

Το κράτος παρεμβαίνει μόνο κατασταλτικά και ποτέ προληπτικά. Αν το ίδιο το κράτος δεν συνειδητοποιήσει ότι χρειάζονται άμεσες δράσεις για να μην ερημώσουν τα μικρά νησιά, τότε σε πολύ λίγο καιρό θα κλαίμε πάνω από το πτώμα των έρημων νησιών».

Η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία εξακολουθεί να είναι προβληματική και γιατί;

Η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία πάντα ήταν προβληματική. Τα τελευταία χρόνια όμως λειτουργεί ικανοποιητικά, κυρίως μετά την υπογραφή πολυετών συμβάσεων για τις άγονες γραμμές, το 2008.

Χρειάζεται προσεκτικός σχεδιασμός και άμεση βελτίωση των λιμενικών υποδομών. Το λιμάνι των Αντικυθήρων κατασκευάστηκε το 1986. Εκτοτε δεν έχει γίνει κανένα έργο βελτίωσης. Είναι εκτεθειμένο στον βοριά με αποτέλεσμα πολλά δρομολόγια να μην εκτελούνται λόγω καιρού.

Εδώ και πολλά χρόνια προσπαθούμε να απομακρύνουμε κάποιους υφάλους, αλλά τα γρανάζια της γραφειοκρατίας έχουν αντίθετη άποψη, παρά το γεγονός ότι καταφέραμε να εντάξουμε το έργο στον προϋπολογισμό της Περιφέρειας Αττικής. Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες αγγίζουν τα όρια της παραφροσύνης.

Το δίκτυο της ΔΕΗ πώς λειτουργεί;

Η ΔΕΗ λειτουργεί με πετρελαιογεννήτριες. Διαθέτει μια αρκετά σύγχρονη μονάδα παραγωγής ρεύματος, η οποία όμως είναι από τις πλέον κοστοβόρες στην Ευρώπη!

Σε μια περίοδο που η βόρεια Ευρώπη επένδυε σε εναλλακτικές μορφές ενέργειας, στην Ελλάδα δεν είχαμε κανέναν τέτοιο σχεδιασμό.

Η ΔΕΗ πάντως δίνει ζωή στο νησί, γιατί μισθοδοτεί μόνιμο προσωπικό και αποτελεί μια κρατική παροχή που αλίμονο εάν τεθεί σε κίνδυνο.

Το νησί, όπως επισημαίνει ο δήμαρχος, «τροφοδοτείται με τρόφιμα, φάρμακα και είδη πρώτης ανάγκης, κυρίως από τα Κύθηρα αλλά και την Κρήτη.

Η τροφοδοσία γίνεται 1 ή 2 φορές την εβδομάδα με το πλοίο της γραμμής.

Δεν υπάρχει φούρνος, άρα και το ψωμί έρχεται με το πλοίο. Η μεταφορά είναι ακριβή και οι Αντικυθήριοι πληρώνουν τη διαφορά από την τσέπη τους.

Σε ένα νησί όπου τα εισοδήματα είναι έτσι και αλλιώς ελάχιστα, ακόμα και το ψωμί διατίθεται σε τιμές πολλαπλάσιες».

Υπάρχουν ανεπτυγμένη γεωργία, αλιεία και κτηνοτροφία;

Ο πρωτογενής τομέας είναι και η μοναδική οικονομική δραστηριότητα του νησιού. Η γεωργία κάποτε ήταν πολύ ανεπτυγμένη, καθώς οι εκατοντάδες μόνιμοι κάτοικοι του παρελθόντος καλλιεργούσαν χιλιάδες στρέμματα.

Σήμερα η γεωργία είναι ελάχιστη. Υπάρχει επαγγελματική και ερασιτεχνική αλιεία, καθώς και κτηνοτροφία, αφού στο νησί βόσκουν σχεδόν 3.500 άγρια αιγοπρόβατα.

Το κρατικό εμπόργκο στη δόμηση συνεχίζεται;

Ακόμα μια παρανοϊκή συμπεριφορά του κράτους, που δυστυχώς συνεχίζεται, είναι οι διαδικασίες έκδοσης οικοδομικής άδειας στα Αντικύθηρα.

Ακόμα και για την επισκευή μιας πολύ παλιάς αγροτικής οικίας, είναι τόσο δύσκολες που γίνονται αποτρεπτικές.

Το νησί δεν διαθέτει σχέδιο και όρους δόμησης, κάτι που σημαίνει ότι απαιτείται αυτοψία από το Δασαρχείο Πειραιά.

Ο μέσος χρόνος διενέργειας της αυτοψίας, από τη στιγμή της αίτησης του πολίτη, ξεπερνά τα 2 ή 3 χρόνια!

Ο Εφηβος των Αντικυθήρων

Παραμονές Πάσχα του 1900, δύο συμιακά σφουγγαράδικα καταπλέουν στα Αντικύθηρα. Ένας σφουγγαράς με σκάφανδρο βουτάει για ψάρεμα. Ωστόσο, αντί για θαλασσινά, ανέσυρε το χέρι ενός χάλκινου αγάλματος. Εντυπωσιασμένοι οι Συμιακοί κατεβαίνουν στον βυθό και τι βλέπουν:

Ένα ναυαγισμένο πλοίο φορτωμένο με μαρμάρινα και χάλκινα αγάλματα, καθώς και διάφορα αντικείμενα.

Οι Συμιακοί στάθηκαν έντιμοι και ενημέρωσαν τις αρχές. Τον Φεβρουάριο του 1901, το οπλιταγωγό «Μυκάλη» ρυμουλκεί στα Αντικύθηρα φορτηγίδα, εφοδιασμένη με γερανό.

Η διαδικασία ανέλκυσης των ευρημάτων κράτησε κάπου έξι μήνες, με οδυνηρό κόστος έναν σφουγγαρά νεκρό και δύο ανάπηρους.

Ανάμεσα στα ευρήματα που ανασύρθηκαν ήταν και ο χάλκινος έφηβος των Αντικυθήρων, όπως και ο περίφημος «Μηχανισμός» (Από άρθρο της Μαντώς Καλλιγέρου στα «Κυθηριακά», Μάης του 2006).

Ο έφηβος κοσμεί το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, χρονολογείται στον 4ο π.Χ. αιώνα και θεωρείται έργο του Σικυώνιου γλύπτη Ευφράνορος.

«Ζωντανά» αρχαιολογικά πάρκα

Ο Αρης Τσαραβόπουλος |

Μια ρηξικέλευθη πρόταση του αρχαιολόγου Αρη Τσαραβόπουλου κομίζει ελπίδες για την αναγέννηση των Αντικυθήρων και όχι μόνο.

Επεξηγεί ο ίδιος:

«Η πρόταση προβλέπει την αυτοχρηματοδότηση ανασκαφών μέσω διακοπών εργασίας (working holidays).

Οι ανασκαφές γίνονται με εθελοντές, που πληρώνουν τα έξοδά τους και ένα κόστος συμμετοχής.

Αυτό θα τους εξασφαλίζει το δικαίωμα να ανασκάπτουν υπό την επίβλεψη Ελλήνων αρχαιολόγων».

Τυχόν υλοποίηση της πρότασης θα έχει τα ακόλουθα αποτελέσματα:

1. Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
2. Αύξηση των θέσεων εργασίας στις ανασκαφές και στην ευρύτερη περιοχή (αρχαιολόγων, συντηρητών αρχαιοτήτων, σχεδιαστών κ.ά.).
3. Οι ντόπιοι κάτοικοι, όπως π.χ. οι Αντικυθήριοι, θα παραμένουν στον τόπο τους.

Ο κ. Τσαραβόπουλος, που ανασκάπτει τα Αντικύθηρα από το 1999, υπογραμμίζει:

«Αυτές οι θέσεις εργασίας δεν θα επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό. Αντίθετα, θα συνεισφέρουν στο δημόσιο ταμείο μέσω της φορολογίας και των εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία, καθώς και με την αύξηση της τουριστικής παρουσίας.

Η αμοιβή των εργαζομένων θα προέρχεται από τους συμμετέχοντες εναλλακτικούς τουρίστες».

Ο ίδιος αναφέρει ότι η παραπάνω πρόταση υλοποιήθηκε το 2007, σε αρχαιολογικό χώρο στα Κύθηρα.

Συμμετείχαν στο πρόγραμμα 15 φοιτητές αρχαιολογίας, ιστορίας και άλλων επιστημών, από πανεπιστήμια της Αμερικής και της Αυστραλίας, τα οποία κάλυπταν τις δαπάνες των φοιτητών.

Την επόμενη χρονιά, εφαρμόστηκε το ίδιο πρόγραμμα στον αρχαιολογικό χώρο της Φαλάσαρνας (δυτική Κρήτη).

Συμμετείχαν 20 φοιτητές από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στις ανασκαφές στα Αντικύθηρα επανέρχονται πολλοί απ' όσους συμμετείχαν και τα προηγούμενα χρόνια.

Ο κ. Τσαραβόπουλος καταλήγει στα εξής:

«Οι αρχαιότητες και η αξιοποίησή τους, με τον τρόπο που προαναφέρθηκε, είναι η πρώτη ύλη της βαριάς βιομηχανίας της Ελλάδας».

Οι τουρίστες εθελοντές, προσθέτει, διαμένουν σε αντίσκηνα, έξω από το κλειστό σχολείο των Αντικυθήρων.

Για φαγητό πηγαίνουν στα δύο εστιατόρια του νησιού ή μαγειρεύουν στο σχολείο.

Μεταξύ άλλων είναι Πολωνοί, Ιταλοί, Ρουμάνοι, Γερμανοί, Μεξικανοί, Γάλλοι, Αμερικανοί, Αγγλοι, Αυστραλοί, Σλοβένοι, από τον Ισημερινό από την ΠΓΔΜ και φυσικά απ' όλη την Ελλάδα.

Ο κ. Τσαραβόπουλος τονίζει ότι έχουν αναδειχθεί στο νησί αρκετοί αρχαιολογικοί χώροι και ευρήματα όπως:

- Τειχισμένη πόλη του 4ου π.Χ. αιώνα, αποκαλούμενη σήμερα «Κάστρο».
- Νεκροταφεία ελληνιστικών και πρωτοβυζαντινών χρόνων.
- Κεραμικά και όπλα, προϊστορικά και ελληνιστικά.

Η Ελενίτσα των Αντικυθήρων

Τον Σεπτέμβριο του 1991 κλείνει το δημοτικό σχολείο Αντικυθήρων. Ο νόμος είναι σαφής: Δεν επιτρέπεται η λειτουργία σχολείου με λιγότερους από 5 μαθητές.

Στο νησί έχει απομείνει μία μαθήτρια, **η 8χρονη Ελενίτσα**, κόρη τού τότε αγροφύλακα Μανόλη Χαρχαλάκη.

Ο νόμος, όμως, της στερεί το δικαίωμα στη μόρφωση.

Δούλευα στο «Εθνος» τότε και, μαζί με τον φωτορεπόρτερ Μανόλη Πατακάκη, ξεκινάμε για τα Αντικύθηρα.

Το πλοίο της άγονης γραμμής μάς αποβιβάζει στο νησί. Μας υποδέχεται φιλικά ο Ρόμπι, ο σκύλος του λιμανιού.

«Ο Ρόμπι είναι πανέξυπνος. Μόλις ακούει σφύριγμα βαποριού τρέχει πρώτος στο λιμάνι.

Είναι ο... τελώνης και... ο λιμενάρχης του νησιού», εξηγεί ο Μαθιός Αγγελιουδάκης, γραμματέας τότε της τοπικής κοινότητας και σήμερα αντιδήμαρχος Κυθήρων-Αντικυθήρων.

«Αν δεν έρθει δάσκαλος, πρέπει να ξεριζωθούμε οικογενειακώς», παραπονιέται ο κ. Χαρχαλάκης, μαζί με τη σύζυγό του, Χρυσούλα.

Το ζευγάρι είχε τότε ένα ακόμη παιδί, τον 5χρονο Γιώργο, ενώ αργότερα απέκτησε άλλα δύο.

Πάμε στο κλειστό σχολείο. Στην αυλή υπάρχει μια τραμπάλα. Η Ελενίτσα κάθεται στη μία άκρη. Στην άλλη κανείς...

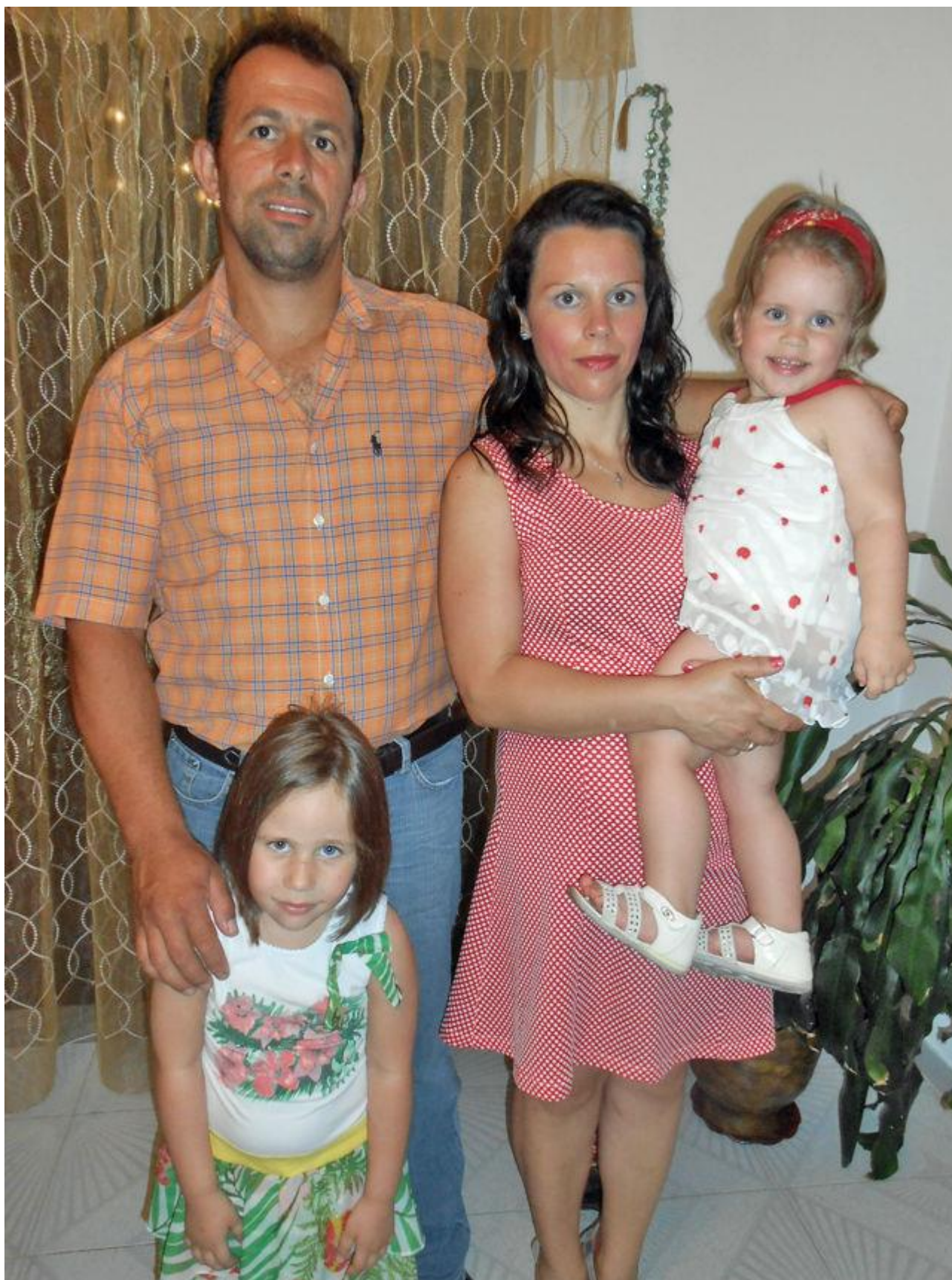
Ο Μανόλης Πατακάκης απαθανατίζει τη σκηνή. Ήταν η προσωποποίηση της μοναξιάς.

Ακολουθούν δύο συνεχόμενα δημοσιεύματα στο «Εθνος». Ευτυχώς, η ανταπόκριση υπήρξε άμεση.

Πρώτος ευαισθητοποιήθηκε ο τότε νομάρχης Πειραιά, Πάνος Γύφτουλας, που υπέγραψε απόφαση για την τοποθέτηση δασκάλου στα Αντικύθηρα.

Προσφέρθηκε εθελοντικά η δασκάλα Γεωργία Τόλη.

Νοσταλγία

Η Ελενίτσα με την οικογένειά της |

«Τα παιδικά μου χρόνια στα Αντικύθηρα τα νοσταλγώ. Ήταν υπέροχα κι ας ήμουν μόνη στην τραμπάλα» επισημαίνει η Ελένη, έγγαμη σήμερα και μητέρα δύο κοριτσιών, 4,5 ετών και 20 μηνών.

(Σύζυγός της είναι ο Γιώργος Κακαουνάκης, ανιψιός του μακαρίτη δημοσιογράφου Νίκου Κακαουνάκη. Το ζευγάρι και τα δύο κοριτσάκια ζουν στο Καστέλι Κισσάμου).

Η ίδια προσθέτει:

«Οι δάσκαλοί μου στο Δημοτικό αναπλήρωναν το κενό της έλλειψης συμμαθητών. Επιπλέον, δεν είχα πολλές απαιτήσεις, όπως τα παιδιά των πόλεων».

Η μικρή Ελενίτσα τελείωσε την τρίτη τάξη του Δημοτικού με δασκάλα την Γεωργία Τόλη.

Στη συνέχεια και μέχρι την αποφοίτησή της, δάσκαλός της ήταν ο Μανόλης Καλλίγερος από τα Κύθηρα.

Θυμάται η ίδια: *«Με τον κ. Καλλίγερο το μάθημα ήταν σαν φροντιστήριο. Επιπλέον, με μάθαινε τραγούδια, οργάνωνε όμορφες σχολικές γιορτές και εκδρομές».*

Το 2001 η Ελενίτσα παίρνει απολυτήριο από το Λύκειο Κυθήρων. Ήθελε να σπουδάσει νηπιαγωγός, αλλά δεν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες.

Μετακινήθηκε στο Καστέλι, όπου φοίτησε 2 χρόνια στο Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο.

Αρίστευσε, αλλά δεν συνέχισε τις σπουδές, για διάφορους λόγους.

Στο ερώτημα, αν πιστεύει ότι μπορούν να ξαναζωντανέψουν τ' αγαπημένα της Αντικύθηρα, η Ελένη απαντά:

«Είναι όνειρο να ξαναζωντανέψει το νησί, ειδικά στις σημερινές συνθήκες. Αν, όμως, όλοι οι απόδημοι Αντικυθήριοι επέστρεφαν, θα είχαμε χαρές και πανηγύρια».

Ο Μανόλης Χαρχαλάκης, πατέρας της Ελένης, είναι δασοφύλακας τώρα στα Κύθηρα.

Η σύζυγός του μένει στο Καστέλι, προσφέροντας τη συνδρομή της σε όλη την οικογένεια.

Τα τρία αγόρια του ζευγαριού είναι: ο 29χρονος Γιώργος, ο 23χρονος Τάσος και ο 15χρονος Νίκος.

Ο πρώτος παίζει λαούτο. Ο δεύτερος είναι λυράρης, τραγουδιστής και χορευτής και ο τρίτος παίζει βιολί.

